«6D050600 – Экономика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Абдыкалиева Жупаргул Шайласовнаның «Қазақстан Республикасында ауыл шаруашылық кооперативтерін тиімді дамыту мәселелері және оларды шешу жолдары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми

РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	1.1 Диссертациялық жұмыстың тақырыбы мен мазмұны Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіптік кешенін дамытуға байланысты ғылыми дамудың басым бағыттарына және мемлекеттік бағдарламаларына сәйкес келеді: - Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 12 шілдедегі № 423 қаулысымен бекітілген «Қазақстан Республикасының 2017–2021 жылдарға арналған агроөнеркәсіптік кешенін дамыту» мемлекеттік бағдарламасына; - Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 30 желтоқсандағы № 960 қаулысы «Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіптік кешенін дамытудың 2021-2030 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы». 3) Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылыми дамудың басым бағытына («Агроөнеркәсіптік кешенді тұрақты дамыту») сәйкес келеді.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы **ашылған**/ашылмаған.	Диссертациялық жұмыс ғылымға, оның ішінде ауылшаруашылық ғылымына елеулі үлес қосады, бұл ауыл шаруашылығы кооперативтерінің қызмет етуінің нәтижелерін көтеру бойынша жаңа ғылыми тәсілдердің әзірленуімен, ел экономикасының агроазық-түлік секторын дамытудағы өзекті мәселелерді шешуге ықпал ететін ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерді кооперацияның әртүрлі нысандарында біріктіру тиімділігінің

			критерийлерін негізделуімен ашып көрсетілген. Диссертацияның ғылыми нәтижелері ғылыми қоғамдастықты ауыл шаруашылығы кооперациясының даму ерекшеліктері және оның Қазақстан Республикасының агроөнеркәсіптік кешенінің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы рөлі туралы жаңа деректермен байытуға мүмкіндік береді. Автор өз еңбегінде ел экономикасын дамытудың басты факторы ретінде аграрлық ғылымды дамытудың маңыздылығын жеткілікті түрде ашып көрсетеді.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі: **1) жоғары;** 2) орташа; 3) төмен; 4) өзі жазбаған.	Диссертациялық жұмыс ауыл шаруашылығы кооперативтерінің тиімділігін арттыру және олардың өндірістік шығындарын оңтайландыру бойынша ғылыми-әдістемелік тәсілдерді зерттеу және практикалық ұсыныстарды әзірлеу бойынша өзіндік жұмыс болып табылады. Зерттеудің тәуелсіздігінің жоғары деңгейі диссертация тақырыбы бойынша жарияланған 25 жұмыспен, соның ішінде халықаралық Scopus деректер қорындағы мақалалар, ҚР ҒжЖБМ-нің Ғылым және жоғары білім беру сапасын қамтамасыз ету комитеті ұсынған отандық журналдарындағы мақалалар және халықаралық конференциялар материалдарымен расталады.
4.	Ішкі бірлік принципі	4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі: **1) негізделген;** 2) ішінара негізделген; 3) негізделмеген.	Зерттеу тақырыбының өзектілігін қазіргі уақытта ауыл шаруашылығы кооперативтері санының ұлғаюы ауыл шаруашылығы өндірісінің өсімінің сапалық көрсеткіштерінің өсуіне қол жеткізуге, тікелей өнім өндірушілердің кірістері, өнімді сақтау, өңдеу, тасымалдау және өткізу салаларындағы инфрақұрылымды дамыту, негізгі өндіріс құралдарымен қамтамасыз ету және ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерге қызмет көрсетуге ықпал етпегендігімен расталады. Осыған байланысты автор ауыл шаруашылығы кооперативтерінің тиімді жұмыс істеуіне жаңа ғылыми көзқарастарды іздестіру, олардың

			өндірістік өзіндік құнын төмендетудің әлеуетті мүмкіндіктерін анықтау, қаржыландырудың ішкі және сыртқы көздерін тартуға, мемлекеттік қолдауға тәуелділікті азайтуға, ұзақ мерзімді перспективада кооперативтердің тұрақты даму көрсеткіштерін жақсартуға бағытталған оларды оңтайландырудың тиімді тетігін әзірлеу қажеттілігін негіздейді.
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды: **1) айқындайды;** 2) ішінара айқындайды; 3) айқындамайды.	Диссертацияның мазмұны зерттеу тақырыбын толығымен көрсетеді. Бөлім атаулары зерттеу тақырыбының проблемалық мәселелерін кеңінен көрсетеді және зерттеу мақсаттарына сәйкес келеді. Жұмыстың негізгі мазмұны зерттеу тақырыбының теориялық және әдістемелік және практикалық аспектілерін ашады, сонымен қатар жұмыста қарастырылған проблемалық мәселелер бойынша автор пікірінің болуымен, авторлық ұсыныстардың болуымен сипатталады.
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді: **1) сәйкес келеді;** 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді.	Диссертациялық жұмыс өзара байланыстардың болуымен және зерттеу тақырыбына, мақсаты мен міндеттеріне толық сәйкестігімен сипатталады. Зерттеу міндеттерін дәйекті жүзеге асыру ауыл шаруашылығы кооперативтері қызметінің тиімділігінің негізделген критерийлері жұмыс істеп тұрған ауыл шаруашылығы кооперативтерінің қызметіне экономикалық бағалау жүргізуге, әсіресе, еліміздің оңтүстік өңірлерінде, олардың дамуына әсер ететін факторларды анықтау және оларға мемлекеттік қолдау тетігін жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу; ауыл шаруашылығы кәсіпкерлігінің ерекше нысаны ретіндегі ауыл шаруашылығы кооперативтерінің ерекшеліктерін және олардың ауыл шаруашылығы мен ауылдық аумақтарды дамытуға қосатын үлесін негіздеуге; кооперативтер қызметін жандандыру үшін цифрлық шешімдер мен заманауи өндірістік технологияларды енгізу бойынша ұсыныстарды тұжырымдауға; ауыл

			шаруашылығы кооперациясының қолданбалы үлгілерін, оның ішінде кооперативтік құрылымдарды құруды, өзара іс-қимылдың кооперативтік моделі негізінде ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілер мен өңдеушілерді біріктіру тетіктерін әзірлеуге мүмкіндік берді.
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	Диссертациялық жұмыс ішкі бірлікпен, теориялық-әдістемелік, әдістемелік және эмпирикалық бөлімдердің жүйелілігімен сипатталады және материалды сәйкес қорытындылармен логикалық, дәйекті баяндау болып табылады. Бір зерттеу мәселесін шешу басқасына көшудің алғышарты болып табылады, бұл қажетсіз элементтердің болмауын және барлық зерттеу кезеңдерінің баламалылығын қамтамасыз етеді. Осының барлығы диссертацияның бөлімдері мен ережелерінің толық логикалық өзара байланысын анықтайды.
		1) толық байланысқан;	
		2) ішінара байланысқан;	
		3) байланыс жоқ.	
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	Жұмыс диссертация авторының объективті білімді іздеуге бағытталғанын көрсетеді, ол сыни талдаудың болуын анықтайтын зерттеу тақырыбы бойынша жарияланымдардың елеулі көлеміне шолу жасауда көрінеді. Қолданыстағы тұжырымдамалық ережелер статистикалық талдаумен, синтез, талдау, индукция, дедукция және нақты әдістер сияқты жалпы ғылыми әдістерді қолдануға негізделген келесі эмпирикалық зерттеулермен расталады: дерексіз-логикалық, есептеу-конструктивті, бақылаулар, статистикалық әдістер, ақпаратты өңдеу және графикалық көрсету әдістері.
		1) сыни талдау бар;	
		2) талдау ішінара жүргізілген;	
		3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген;	
		4) талдау жоқ.	
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма?	Жүргізілген зерттеулердің ғылыми нәтижелері мен ережелері толығымен жаңа, бұрын жүргізілген зерттеулердің қорытындылары мен нәтижелерін шолуға негізделген және ғылыми талдауымызбен және олардың ғылыми жаңалығын дәлелдеумен сүйемелденеді.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	Негізгі қорытындылар ғылыми дәлелдер мен ауыл шаруашылығы кооперативтерінің тиімді қызметін

		1) толығымен жаңа;	жақсартудың теориялық тәсілдеріне негізделген. Олар толығымен жаңа және негізделген, өйткені олар жүйелі теориялық талдауға және автордың өзіндік эмпирикалық зерттеулерінің нәтижелеріне сүйенеді. Қойылған мақсаттар, алынған нәтижелер және ұсынылған тұжырымдамалар арасындағы логикалық байланыс олардың ғылыми негізділігін растайды.
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	Жұмыста ұсынылған әзірленген ұйымдастырушылық, экономикалық, басқарушылық және технологиялық шешімдер толыққанды жаңа және жеткілікті түрде негізделген (ауыл шаруашылығы кооперативтерінің ұсынылған үлгілерінің экономикалық тиімділігінің есептеулері, олардың өндірістік шығындарын оңтайландыру үлгілері және т.б.)
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде **негізделген**/негізделмеген (qualitative research (куолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	Барлық негізгі тұжырымдар терең ғылыми дәлелдерге негізделген және ауыл шаруашылығы кооперативтерін дамытудың тиімділігін арттырудың теориялық және әдістемелік тәсілдеріне сүйенеді, сонымен қатар жұмыста қарастырылған проблемалық мәселелер бойынша автор пікірінің болуымен, жарияланымдар санының жеткілікті болуымен және зерттеу тақырыбы бойынша автордың әдістемелік ұсыныстарымен расталады.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет:	1-позиция – Аграрлық трансформацияның қазіргі кезеңінің ерекшеліктерін көрсететін «ауыл шаруашылығы өндірістік кооперативі», «ауыл шаруашылығы сервистік кооперативі» және «ауыл шаруашылығы кооперативінің қызмет ету тиімділігі» ұғымдарының авторлық түсіндірмесі: 7.1 Ұсыныс дәлелденді ме? 1) дәлелденген; 7.2 Бұл тривиальды ма? 2) жоқ; 7.3 Бұл жаңа ма? 1) иә;
		7.1 Ереже дәлелденді ме?	
		1) дәлелденді;	
		2) шамамен дәлелденді;	
		3) шамамен дәлелденбеді;	
		4) дәлелденбеді;	
		5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	
		7.2 Тривиалды ма?	
		1) ия;	

		2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? **1) ия;** 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; **3) кең** 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес. 7.5 Мақалада дәлелденген бе? **1) ия;** 2) жоқ 3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	7.4 Қолдану деңгейі: 3) кең; 7.5 Мақалада дәлелденді ме? 1) иә; 2-позиция – Ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерді кооперативтік нысандарға біріктіру тиімділігі өлшемдерінің әзірленген жүйесі және олардың жұмыс істеуінің тиімділігін бағалаудың ұсынылатын көрсеткіштері, сондай-ақ ауыл шаруашылығы кооперативтері қызметінің тиімділігін арттыру стратегиясының авторлық тұжырымдамасы: 7.1 Ұсыныс дәлелденді ме? 1) дәлелденген; 7.2 Бұл тривиальды ма? 2) жоқ; 7.3 Бұл жаңа ма? 1) иә; 7.4 Қолдану деңгейі: 3) кең; 7.5 Мақалада дәлелденді ме? 1) иә; 3-позиция – Қолданыстағы ынтымақтастық үлгілерін кешенді экономикалық бағалау нәтижелері, олардың Қазақстан Республикасы-ның жағдайында жұмыс істеуінің күшті және әлсіз жақтарын анықтау: 7.1 Ұсыныс дәлелденді ме? 1) дәлелденген; 7.2 Бұл тривиальды ма? 2) жоқ; 7.3 Бұл жаңа ма? 1) иә; 7.4 Қолдану деңгейі: 3) кең; 7.5 Мақалада дәлелденді ме?

			1) иә; 4-позиция – Кооперативтер мысалында сүтті мал шаруашылығында цифрлық шешімдерді және органикалық қалдықтарды кәдеге жаратудың заманауи әдістерін қолданудың дәлелденген экономикалық орындылығы (ӨК «Мерке өнімдері», АШӨК «Тоқжайлау»), сондай-ақ АШӨК «Қаратал Шекер» базасында жеті танаптық ауыспалы егістің жүзеге асырылу тиімділігінің есебі: 7.1 Ұсыныс дәлелденді ме? 1) дәлелденген; 7.2 Бұл тривиальды ма? 2) жоқ; 7.3 Бұл жаңа ма? 1) иә; 7.4 Қолдану деңгейі: 3) кең; 7.5 Мақалада дәлелденді ме? 1) иә; 5 позиция – Инфрақұрылымдық объектілерді – сервистік орталықты (АШӨК «ҚормСнабТастөбе»), мал бордақылау цехын (АШӨК «Нарынкөл ет») ұйымдастырумен олардың шаруашылық көрсеткіштерінің есептері бар ауыл шаруашылығы кооперативтерінің перспективалық үлгілері әзірленді: 7.1 Ұсыныс дәлелденді ме? 1) дәлелденген; 7.2 Бұл тривиальды ма? 2) жоқ; 7.3 Бұл жаңа ма? 1) иә; 7.4 Қолдану деңгейі: 3) кең; 7.5 Мақалада дәлелденді ме? 1) иә;

			6-позиция – Кооперативті және кластерлік құрылымдарды қалыптастыруға бағытталған ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілер мен өңдеушілер арасындағы тиімді өзара іс-қимыл моделі ұсынылған: 7.1 Ұсыныс дәлелденді ме? 1) дәлелденген; 7.2 Бұл тривиальды ма? 2) жоқ; 7.3 Бұл жаңа ма? 1) иә; 7.4 Қолдану деңгейі: 3) кең; 7.5 Мақалада дәлелденді ме? 1) иә; 7- позиция – Институционалдық кедергілерді жою және кооперацияның тұрақты дамуын ынталандыру мақсатында қолданыстағы нормативтік құқықтық базаға, оның ішінде «Ауыл шаруашылығы кооперативтері туралы» Қазақстан Республикасының Заңына, Қазақстан Республикасының Салық кодексіне және басқа да актілерге өзгерістер енгізу бойынша ұсыныстар дайындалды: 7.1 Ұсыныс дәлелденді ме? 1) дәлелденген; 7.2 Бұл тривиальды ма? 2) жоқ; 7.3 Бұл жаңа ма? 1) иә; 7.4 Қолдану деңгейі: 3) кең; 7.5 Мақалада дәлелденді ме? 1) иә; 8- позиция – Қазақстанның агроөнеркәсіп кешеніндегі ауыл шаруашылығы кооперациясын жандандыруға және тиімділігін арттыруға бағытталған ұйымдық-экономикалық

			механизм тұжырымдалған: 7.1 Ұсыныс дәлелденді ме? 1) дәлелденген; 7.2 Бұл тривиальды ма? 2) жоқ; 7.3 Бұл жаңа ма? 1) иә; 7.4 Қолдану деңгейі: 3) кең; 7.5 Мақалада дәлелденді ме? 1) иә;
8.	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	Диссертация авторы қолданбалы зерттеу тәсілдерін қолданудың негіздемесін келтірді. Зерттеу әдістемесі жеткілікті егжей-тегжейлі сипатталған, жүйелік тәсілді, статистикалық және факторлық талдау әдістерін біріктіреді, ол шетелде де, Қазақстанда да ауыл шаруашылығы кооперациясының жай-күйі мен дамуына объективті баға береді, осы негізде басқарудың жаңа экономикалық жағдайларын ескере отырып, олардың тиімді жұмыс істеуін арттыру механизмін жетілдірудің жаңа әдістемелік тәсілдері негізделген.
	Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	**1) ия;**	
		2) жоқ.	
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	Диссертацияның нәтижелері заманауи ғылыми зерттеу әдістерін және компьютерлік технологияларды қолдану арқылы деректерді өңдеу және түсіндіру әдістерін қолдану арқылы алынды. Зерттеу барысында бірқатар ғылыми әдістер қолданылды: экономикалық және статистикалық талдау – ауыл шаруашылығы кооперативтері қызметінің сандық көрсеткіштерін өңдеу үшін; абстрактілі логикалық әдіс – теориялық жалпылаулар мен қорытындыларды тұжырымдау үшін; монографиялық тәсіл – кооперативтік құрылымдардың перспективалық үлгілерін зерттеу және негіздеуде; салыстырмалы және жүйелік талдау – ынтымақтастықтың әртүрлі нысандарын салыстыру және
		1) ия;	
		2) жоқ.	

			олардың тиімділігін бағалау; деректерді топтастыру, экономикалық-математикалық модельдеу және есептеу және жобалау әдістері – модельдерді құру және басқарудың кооперативтік нысандарының дамуын болжау үшін. Әдістемелік негіз агроөнеркәсіптік кешен субъектілерінің қызметін реттейтін Қазақстан Республикасының нормативтік-құқықтық құжаттарына, сондай-ақ авторлық бақылаулар, сарапшылық сұхбаттар, аналитикалық шолуларды талдау нәтижесінде алынған эмпирикалық деректерге негізделді.
		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	Келесі теориялық қорытындылар: агроөнеркәсіптік кешеннің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы ауыл шаруашылығы кооперациясының мәнін, экономикалық мазмұнын және маңызын нақтылау; ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерді кооперативтік нысандарға біріктіру тиімділігі өлшемдерінің қалыптасқан жүйесі; олардың жұмыс істеуінің тиімділігін бағалаудың ұсынылатын көрсеткіштері; ауыл шаруашылығы кооперативтерінің тиімділігін арттыру стратегиясының авторлық тұжырымдамасы; ауыл шаруашылығы кооперативтерінде өндірістік шығындарды оңтайландырудың ғылыми тәсілдері ауыл шаруашылығы кооперативтері қызметінің тиімділігін арттыру факторларын анықтауға және ауыл шаруашылығы шикізатын өндірушілер мен өңдеушілер арасында тиімді қарым-қатынас орнату қажеттілігіне ықпал етті. Анықталған байланыстар, критерийлер мен заңдылықтар жұмыс істеп тұрған ауыл шаруашылығы кооперативтерінің негізгі көрсеткіштерін және ауыл шаруашылығы кооперативтерінің перспективалық үлгілерінің болжамдық көрсеткіштерін эксперименттік зерттеу арқылы дәлелденген және расталған.
		1) ия;	
		2) жоқ.	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге **сілтемелермен расталған** / ішінара	Диссертацияда ұсынылған диссертация тақырыбының теориялық және әдістемелік негіздері мен тұжырымдары заманауи және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен

		расталған / расталмаған.	расталған. Қазақстан Республикасындағы ауыл шаруашылығы кооперативтерін мемлекеттік қолдаудың заңнамалық базасын және тетігін жетілдіру жөніндегі жұмыста ұсынылған практикалық ұсыныстар нормативтік құқықтық актілерге, мемлекеттік бағдарламаларға, ауыл шаруашылығы кооперациясын дамытуға қатысты тұжырымдамалық құжаттарға, бұл берілген дереккөздер мен ақпараттың сенімділігін растайды
		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға **жеткілікті** / жеткіліксіз.	Пайдаланылған әдебиеттер көздері: экономистердің ғылыми еңбектері, Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігінің және Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің ресми статистикалық материалдары, жұмыс істеп тұрған ауыл шаруашылығы кооперативтерінің есеп деректері, ауыл шаруашылығы кооперациясының мәселелеріне арналған мамандандырылған форумдар мен конференциялардың материалдары, мамандандырылған мерзімді басылымдардағы жарияланымдар, сондай-ақ Интернеттегі ашық дереккөздердің деректері қарастырылатын зерттеу тақырыбына әдебиеттік шолу жасау үшін жеткілікті.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы: **1) бар;** 2) жоқ.	Ауыл шаруашылығы кооперативтерінің қызметін жақсартудың қолданыстағы теориялық және әдістемелік тәсілдеріне талдау жасау, кооперацияның әртүрлі нысандарында ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерді біріктіру тиімділігінің критерийлерін негіздеу; ауыл шаруашылығы өндірісінің шарттарын өзгертуді ескере отырып, негізгі ұғымдардың мазмұнын нақтылау, оның ішінде «ауыл шаруашылығы өндірістік кооперативі», «ауыл шаруашылығы сервистік кооперативі», «ауыл шаруашылығы кооперативінің жұмыс істеу тиімділігі»; кооперацияны дамытудың халықаралық тәжірибесін салыстырмалы талдау, табысты үлгілерді қазақстандық агроөнеркәсіптік кешен экономикасының шынайылығына

			бейімдеу бойынша ұсыныстарды әзірлеу және диссертацияның басқа да теориялық және әдістемелік аспектілері ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілер арасындағы кооперация процесін жетілдіруге бағытталған әрі қарайғы ғылыми зерттеулер үшін жоғары теориялық мәнге ие. Алынған нәтижелерді аграрлық-экономикалық бейіндегі пәндер бойынша «Ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының экономикасы», «Бухгалтерлік есеп» және ауылшаруашылық-экономикалық бағыттағы жоғары оқу орындарында оқытылатын басқа да курстар бойынша оқу-әдістемелік материалдарды дайындауда пайдалануға болады.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары: **1) ия;** 2) жоқ.	Диссертациялық жұмыстың практикалық маңыздылығы өндіріске заманауи цифрлық технологияларды енгізу арқылы, ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеуді дамыту, сондай-ақ кооперативтік секторды құқықтық реттеу мен мемлекеттік қолдауды жетілдіру арқылы ауыл шаруашылығы кооперативтерінің тиімділігін арттыруға бағытталған қолданбалы ұсыныстар әзірлеуде. Ауыл шаруашылығы кооперативтерінің тиімділігін арттыру үшін автор ұсынған ұйымдық-экономикалық механизм шағын ауыл шаруашылығы өндірісінің негізгі мәселелерін шешуге мүмкіндік береді, кооперативке қатысушылардың экономикалық мүдделерін қорғауды қамтамасыз етеді, өндірілген өнімді өткізуді тұрақтандыруға, сондай-ақ бірлескен кооперативтік инфрақұрылым объектілерін (сүт қабылдау пункттері, бордақылау алаңдары, көкөніс сақтау қоймалары және т.б.) құруға жәрдемдесуге септігін тигізеді. Ауыл шаруашылығы кооперативтерінің перспективалық үлгілерінің оңтайлы параметрлерін әзірлеуді республиканың жұмыс істеп тұрған кооперативтері (ӨК «Меркі өнімдері», Қазақстан Республикасы оңтүстік өңірінің АШӨК «Тоқжайлау») пайдаланады, бұл тиісті іске асыру актілерімен расталған,

			сондай-ақ алынған нәтижелерді еліміздің басқа аймақтарында тәжірибеде қолданудың жоғары ықтималдылығын растайды.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма?	Ауыл шаруашылығы кооперативтерінің ұсынылатын үлгілері бойынша автордың ұсыныстары, салалық және аймақтық ерекшеліктерді ескере отырып, олардың оңтайлы параметрлерін негіздеу, сондай-ақ Қазақстан Республикасының нормативтік құжаттарына («Ауыл шаруашылығы кооперативтері туралы» Заң» және т.б.) өзгерістер енгізу қажеттілігінің негіздемесі тәжірибе үшін толығымен жаңа болып табылады және еліміздің ауыл шаруашылығы құрылымдарының практикалық қызметінде ұсынылған ұсыныстарды кеңейту мүмкіндігін растайды.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы:	Академиялық жазудың сапасы жоғары, диссертация мәтіні логикалық және жүйелі, терминдер дұрыс қолданылған. Диссертация белгіленген нормативтік талаптарға сәйкес пішімделеді.
		1) жоғары;	
		2) орташа;	
		3) орташадан төмен;	
		4) төмен.	
11.	Диссертацияға ескертулер	Тұтастай алғанда, диссертациялық жұмыс дербестігі мен толықтығының жоғары деңгейімен ерекшеленеді, ал автор алған нәтижелердің ғылыми жаңалығы және жеткілікті теориялық және практикалық маңызы бар. Ғылыми талқылау барысында зерттеудің жалпы оң бағасына әсер етпейтін жеке ұсыныстар: 1. «Ауыл шаруашылығы кооперативтерінде өнімнің өзіндік құнын оңтайландырудың ғылыми тәсілдері олардың тиімділігін арттыру факторы ретінде» 1.3-кіші бөлімінде «Ауылшаруашылық кооперативіндегі өнімнің өзіндік құнын оңтайландыру» түсінігінің авторлық анықтамасы берілген және қорғауға ұсынылған негізгі ережелердің ішінде дербес ғылыми жаңалығы бар ауыл шаруашылығы өндірістік және сервистік кооперативтердің құнын оңтайландырудың стратегиялық міндеттерін қосымша атап өтуге болады. 2. «Ауыл шаруашылығы кооперативтерін дамытудың және оң тәжірибені Қазақстан жағдайларына бейімдеудің әлемдік тәжірибесі» 1.4-кіші бөлімінде «АҚШ-тағы ауыл шаруашылығы кооперативтерінің даму динамикасы» 6-кестеде келтірілген статистикалық деректер 2018 жылға арналған; болашақта анағұрлым өзекті статистикалық материалдарды қосу арқылы талдаудың уақыт шеңберін кеңейту қажет.	

12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)	Докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша мақалаларының ғылыми деңгейі жоғары академиялық стандарттарға сәйкес келеді, бұл олардың халықаралық ғылыми деректер базасында (Scopus) индекстелген жетекші рецензияланатын журналдарда, сондай-ақ беделді отандық журналдарда жариялануымен расталады. Докторанттың әрбір мақаласы зерттеу жұмысының жаңалығы мен өзектілігін көрсетеді, терең теориялық талдауды, өзіндік әдіснамалық көзқарастарды, заманауи ғылыми талдау әдістері негізінде алынған эмпирикалық нәтижелерді қамтиды. Докторант жазған ғылыми еңбектерінде шаруашылықтың шағын нысандарын кооперациялау процесінің дамуының негізгі аспектілері, олардың дамуына кедергі келтіретін факторларды, өнімнің өзіндік құнын оңтайландыру бойынша автордың ұсыныстары, ауыл шаруашылығы кооперациясының нормативтік-құқықтық базасын жетілдіруді, кооперативтердің тиімді қызметін жақсарту бойынша ынталандыру шараларын негіздеуді ашып көрсеткен. Ұсынылған мақалалар ғылыми зерттеулердің жоғары деңгейімен, жүйелі баяндалуымен, дәлелді тұжырымдарымен, алынған нәтижелердің практикалық маңыздылығымен ерекшеленеді.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)	**Абдыкалиева Жупаргул Шайласовнаның «Қазақстан Республикасында ауыл шаруашылық кооперативтерін тиімді дамыту мәселелері және оларды шешу жолдары»** тақырыбындағы диссертациялық жұмысы «Философия докторы (PhD)» ғылыми дәрежесін алу үшін ұсынылатын диссертацияларға ғылыми дәрежелер беру ережесінің талаптарына сәйкес келеді, оның авторы 6D050600 – «экономика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беруге лайық.

Ресми рецензент:
Алматы Технологиялық Университеті,
PhD докторы, қауымдастырылған профессор Г.Б. Саханова

Адам ресурстарын дамыту департаменті
Департамент развития человеческих ресурсов

АТУ
Подпись
Адам ресурстарын дамыту департаментінің директоры қуәландырылған
Директор Департамента развития человеческих ресурсов